

EPISTOLARUM
AD FAMILIARES
LIBER III.

M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

I. **S**I ipsa respublica tibi narrare posset quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam (quod ³ juver) curiosus. Quapropter ille tibi omnia explanabit. Id enim mihi & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res ⁴ providentius. De mea autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliqua meae partes. Sic est, tibi persuade, carissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae, tum quod ex tuis literis & ex multorum sermonibus intelligo, omnia quae a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, quae ⁵ caruimus, intermissa nostra consuetudine & gratia, & celebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam: idque me (quoniam tu ita vis) puto ⁶ non invita Minerva esse facturum:

ARGUMENTUM. Appio Pulchro brevitate excusat, quod Phaniae, ejus libertus, omnia narraturus sit, quem aequo, ut ipsum Appium, laudat, nec non Cliecem, alterum libertum. Tandem Valerium jurisconsultum commendat. Anno U. C. 702.

¹ Appio] Eius App. Clodii filio, qui cum P. Servilio Istarico consul fuerat, anno urbis DCLXXIV. Manut.

² Pulchro] Genitis Claudius fuere Pulchri, Neronis, Marcelli; patricii Pulchri & Neronis, plebeii Marcelli. Quod Afcenius a relique tradiderunt. Nobilitatam hanc gentem duobus de triginta consulatibus, declaratis

quinque, censuris septem, triumphis sex, duobus ovationibus, in Tiberii vita Suetonius dixit. Idem.

³ Juver] Alii, quod vidi.

⁴ Providentius] Dixit, pro, majoris cautionis. Possunt enim in alienas manus literae pervenire. Idem.

⁵ Caruimus] Ob inimicitias P. Clodii, Appii fratris, qui anno proximo perierat, a Milone interfectus. Man.

⁶ Non invita Minerva] Haud imperite, cum benevolentibus Diis, atque adeo non infeliciter. Simul alludit ad vulgare proverbium, quo & utitur lib. 1. Off. 31. & XII. fam.

rum: quam quidem ego, si forte ⁷ de tuis sumptero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed ut mihi reddidit a te literas plenas & amoris, & officii, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem literarum tuarum: Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? biduo factus est mihi familiaris: ita tamen ut Phanium valde sim desideraturus; quem cum Romam remittes, quod (ut putabamus) celeriter eras facturus, omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium jurisconsultum valde tibi commendo: sed ita etiam, si non est jurisconsultus. ⁸ Melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet. Valde hominem diligo. Est ex meis domesticis atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Yam. epist. 21. & quod ipse Minervæ, ut patrone ac peculiaris Deæ, consilio Cariliariam conjurationem extinxisse videri volebat, dedicaveratque in Capitolio signum: ΑΘΗΝΑ ΠΛΗΜΗΣ ΨΤΑΑΚΙ. Vide Plutarch. in Cic. vit. Unde & inimici objiciebant, quasi gloriaretur Minervam omnes cum artes docuisse, ut apparet ex declam. sub nomine Sallustii. Sed laetæ ἀμνηστίας τι. Nam si priora inspicias, Non invita Minerva est approbante ipsa Rep. quasi adderet, quod prius non poteram, cum tu hostem Reip. & honorum fratrem tuum foreves. Ille autem tum, cum hæc scribebantur, jam perierat, quippe A. U. C. DCCI, Pompejo III. sine collega, Cos. a Milone occisus. Sed hoc ne nimium pateret, offendereque Appium, subiungit, quæ sequuntur: ad quæ si referas non invita Minerva; explicari potest, non sine literis nostris; & tacite promittit, se eum honoratum dedicatione alicujus scripti, perinde ut Appius ad Cleronem de Auguratu scripserat. J. F. Gron.

⁷ De tuis sumptero] Ambiguum relinquunt monumentis intelligi velit, an literis, vel scriptis. Erat monumentum Clodiorum in

foro, in quo essent statuas Deorum, & ut videtur, inter illas Minervæ, quæ Appiades dicebantur. Ovidius 111 de Arte, v. 452. Appiadesque Deæ; & 1. de Arte, vers. 81. de Remedio, vers. 660. Convenit etiam intelligere literas. Quasi enim sibi domi non esset Minerva, sed contra curia scribendi supellex, dicit se ab Appio Minervam tuam sumpturum, hoc est, ex illius scriptis animam, & facultatem scribendi (ut poetæ ex Homero, quasi quodam Helicone) accepturum, & deinde Deam, quæ subministraverit ingenium sibi, non Pallada, sed Appiada vocaturum, quippe quam Appio deberet. Idem.

⁸ Melius enim ei cavere] Hoc dicit: Ego volo ei cavere, ne, si non Jurisconsultus esse appareat, hoc ei sit fraudi apud te, & dedecori. Notissimum enim est proprie Jurisconsultos dici cavere alicui, cum provident consilio, scriptore, sollemnibusque formulis instruendo, ne quis in contrahendo decipiatur. Ovid. de Arte am.

Illo sepe loco capitur consultus amore, Quæque alius cavet, non cavet ipse sibi, Grævius.

M. T. C.

M. T. C. PROCONSUL APPIO PULCHRO IMP. S. D.

II. CUM & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis & variis molestiis, cogitationibusque meis, hac una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere, neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profecto nunquam faller. A te maximo opere, pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam queso, & peto, ut quibuscunque rebus poteris (poteris autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. Vides ex senatus-consulto provinciam esse habendam. Si eam (quoad ejus facere potueris) quam expeditissimam mihi tradideris, facilius erit mihi quasi decursum mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi venit in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis proficium esse intellexero, magnam te ex eo & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

ARG. Ciliciam provinciam sortitus, Appium ex ea decessurum rogar, ut sibi eam quam maxime aptam explicatamque tradat. Anno U. C. 702.

1 Contra voluntatem meam] Deposuit enim provinciam consul, qua de re in ep. 2.

lib. V. Ad Catonem vero epist. 4. lib. XV. Provinciam oratam, & spem triumphi non dubium neglexi. Manut. Vide Orationem quam in Catil. incho.

2 Voluptatem] Cum officii me tui memor, gratumque cognosces. Idem.

M. T. C.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

III. ANTE diem XI. Kalendas Junias Brundisium cum venissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi præsto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam: censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpicius consul passurum se negaret, multa nos quidem questi fumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficeremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod a te petii literis iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit, ut quæ successori conjunctissimo & amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ea pro nostra consociatissima voluntate, cura ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentius cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse provinciam tradere. Ex iis literis, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere; sed, cum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minime imminueris: qua de re senatus-consulta, quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris approbabo. Sed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges

Tom. VII.

K ma-

ARG. Significat se Appii legatum Brundisii invenisse, suum expectare, cum quo proxime navigaturus sit. Rogat interea, cum Sulpicius consul, contra Senatus voluntatem, impedisset, ne supplementa scriberentur, ut Appius sibi commoderet, nec milites, quos habebat, dimittat. Anno U. C. 702.

1 Præsidio] Ob metum Parthici belli. Manutius.

2 Bibuli] Cui Syria obtigerat, post Crassum a Parthis interfecit. Idem.

3 Legionibus] Plutarchus cum Cicerone

in Ciliciam ivisse narrat duodecim millia pedum, duo millia, & sexcentos equites. Quanquam in equitum numero suspicor esse mendum. Non enim cum duabus legionibus tantus videretur equitatus esse potuisse. Nisi si sexcenti Romani, reliqui omnes auxilii, extra ordinem, metu scilicet Parthici equitatus: qui post Crassi necem imminere Romanis provinciis videbatur. Idem.

4 Integrum] Vide infra, epist. 6. Aberrant tres cohortes. Idem.

maxime esse accommodata. Ego³ C. Pontinium, legatum meum, Brundisii expectabam: eumque ante Kal. Jun. Brundisium venturum arbitror. Qui cum venerit, qua primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

³ C. Pontinium legatum] Prætorium, ac triumphalem. Hunc Ποντινός, & Ποντινός Græci libri nominant; ex Latinis alii Pontinum, alii Pontinium; nonnulli, quos secutus sum; Pontinium, ut inter Romanas gentes, que in hoc desinebant, agnoscat. Ciceronis, Cilicia proconsulis quaestores fuerit L. Mæcinius, Cn. Volusius, C. Cælius; legati, Q. Cicero ejus frater, C. Pontinius, M. Annæus, L. Tullius; tribunus mil. Q. Fufidius; præfectus evocatorum, Antonius; præfectus fabricum, Q. Lepa; scriba, M. Tullius; accensus, Pausanias; interpret, M.

Marcilius. De quaestore Mæcinius, epist. 19. & 20. lib. 5. epist. 20. lib. 13. epist. 6. lib. 16. De Volusio, epist. 11. lib. 5. ad Att. De Cælio, qui paucis diebus ante, quam Cicero decederet, in provinciam venit, epist. 19. lib. 2. & ad Att. epistol. 5. lib. 6. De legatis, epist. 4. lib. 15. De tribuno mil. epist. 12. lib. 13. De præfecto evocatorum, epist. 6. h. lib. De præfecto fabricum, epist. 7. h. libro. De scriba, epist. 20. lib. 5. De accenso, epist. 7. h. lib. De interprete, epistola 54. lib. 13. *Manus.*

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

IV. **P**RIDIE nonas Junias, cum essem Brundisii, literas tuas accepi, quibus erat scriptum, te L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. Eum sane expectabam, ut ea, quæ a te afferret, quam primum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium, tamen multis jam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. filius, & diligentissime M. Octavius Cn. filius, demonstravit me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo² libro augurali, quem ad me amantissime scriptum, suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabant. Nam cum te ipse, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci, tum accesserunt

ARG. Expectari a te scribit L. Clodium cum mandatis. Suum studium pollicetur, cuius causas exponit. Anno U. C. 702.

¹ Tuam mihi existimationem] Merito hoc promittit: erat enim in potestate successoris, si vellet, decessorem graviter onerare

ac ledere, acta ejus rescindendo, quod & fecit Cicero, dum justitia studet, sed quam lenissime poterat. J. F. Gronov.
² Libro augurali] De augurum disciplina scripto: de quo fit mentio ep. IX. & XL. & apud Festum. *Manus.*

runt etiam conjunctiones necessariorum tuorum. Duos enim duarum³ ætatum plurimi facio, Cn. Pompejum, filia tua socerum, & M. Bratum, generum tuum. Collegii quoque conjunctio, præsertim⁴ tam honorifice a te approbata, non mediocriter vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed &, si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, te ut quam primum videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

³ Duarum ætatum] Senescente jam Pompejo, Bruto juvene. *Manus.*

⁴ Tam honorifice a te approbata] Cui præ-

sertim tuum, honorificum & luculentum testimonium dederis, libro de augurali disciplina mihi dicato. J. F. Gronov.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

V. **T**RALLES¹ veni ante diem vi. Kalendas Sextiles. Ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum literis, mandatisque tuis; quo quidem² hominem neminem potuisti nec mihi amiciorem, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda quæ scire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis, (scribis enim, quæ de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi tibi jucunda fuerint, tamen, quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera, confirmata amicitia, & perfecta fide, commemoratio officiorum supervacanea est; eam partem orationis præmittam: tibi tamen agam, ut debeo, gratias. Animadverti enim, & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem ut mihi consuleres, restitueresque & preparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnæ curæ fore, atque esse jam, primum ut ipse tu,

K 2 tui-

ARG. Appio gratias agit, danti operam, itineris rationem exponit, ut Appius de con-

gressu statuat. Anno U. C. 702.
¹ Tralles] Urbem Lydiæ. *Manusius.*
² Hominem] Vid. Man. Lamb. *bonini.*

tuique omnes, deinde ut etiam reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perceptum, ii mihi nolle magis, nos hoc animo esse, quam non intelligere videntur. Sed profecto intelligent: ³ neque enim obscuris personis, nec parvis in causis res agetur. Sed hæc fieri melius, quam dici, aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic se habet. Brundisii cum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciae primum esse venturum, quo te maxime velle arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, ⁴ quod classe tu velles decedere, per fore accommodatum tibi, si ad illam maritimam partem provinciae navibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyra dixisset minime id esse faciendum; te Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi multo brevius, multoque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer. ⁵ Tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillime statues: ego tibi meum consilium exponam. Prope Kalendas Sextiles puto me Laodiceæ fore: per paucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter idus Sextiles putem me ⁶ ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo, (procul enim aberam ab re ipsa, & a locis) simul ac progredi cœpero, quam celerrime potero, & quam creberrimis literis faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum,

³ Neque enim obscuris personis] Proprie obscuris personis. In theatrum enim veniunt histriones larvas induci, quas quos significant, ignorant spectatores. Ubi occasio erit demonstrandi, quis tibi verè faveat, quis simulet partes geremus, quas omnes facile intelligunt esse amici. J. F. Gronov.

⁴ Quod classe tu velles] Id est, quoniam classe tu velis decedere: nam dixit quod velles, pro dixit te velle, latinum non est. Senius est, dixit me servitutum commodum tuo, si accessissem ad maritimam provincie partem, quoniam tibi constitutum esset: ma-

re transire. Per fore accommodatum tibi eleganti tmesi, pro, Peraccommodatum, ut T. Orat. 47. nobis vero ista pergrata sunt perque jucunda. Idem.

⁵ Tua ratio] Ratio non est voluntas, non negotium, non consuetudo, non consilium: quid igitur? unico verbo non satis videtur explicari posse; hic quidem, Tua ratio per se est commutata, valet, mutasti quod te facturum ostenderas: non eadem fuit sententia tua. Manutius.

⁶ Ad Iconium] Lycæoniæ urbem, ubi erant castra, Corradus.

rum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo. Sed, quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam, quam decedas. Quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non fecus ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam desperaro coram me tecum agere posse. Quod te a Scævola petissem dicis, ut, dum tu abesset, ante adventum meum provincia præferret; eum ego Ephesi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum, nec ex eo quidquam audivi, quod sibi a te mandatum diceret. Sane vellem potuisset obsequi voluntati tuæ: non enim arbitror noluisse. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

VI. CUM meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi, tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundisii quæsi ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum quem apud te si teneret, quam in partem provinciae maxime pararet te velle, ut in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidam navigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcyra convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui viderer, dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem. Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere a me petivit, ut Laodiceam protinus irem: te ² in prima provincia

ARG. Ostendit congressum, a se expetitum, ab Appio vitatum: se tamen ei fore amicissimum: qui ut locum constituit, ubi convenire possint, sui itineris certiores eum facit. Anno U. C. 702.

² Ad Sidam] Side, vel Sida, Pamphyliz

urbis maritima cum portu.

² In prima provincia] Hoc est, in prima regione provinciae. Sic ultima provincia est extrema regio provinciae. Cic. V. ad Att. epist. 16. Appius ut audivit nos venire, in ultimam provinciam se concessit. Græv.

cia velle esse, ut quam primum decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre; te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse: quod quidem erat consentaneum cum iis literis, quas ego Romae acceperam, ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere. Respondi Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum, quod promiseram Pharnia. Itaque & consilium mutavi, & ad te statim mea manus scriptas literas misi: quas quidem ex tuis literis intellexi satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector: nihil enim potuit fieri amantius. Considera nunc vicissim tuum. Non modo tibi non fuisti, ubi me quam primum videre posses; sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ³ ad decedendum lege (ut opinor) Cornelia constituti essent: ut tuum factum, illis qui, quo animo inter nos sumus, ignorant, alieni hominis (ut levissime dicam) & fugientis congressum; meum vero conjunctissimi, & amicissimi, esse videatur. Ac mihi tamen, ante quam in provinciam venirem, reddita sunt a te literae, quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas: cum interea, credo equidem, malevoli homines (lare enim patet hoc vitium, ⁴ & est in multis) sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meae constantiae, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te ⁵ forum Tarfi agere, statuere multa, decernere, judicare dicerent, cum posses jam suspicari tibi esse successum: quae ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non movebar. Quin etiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, levare me putabam molestia; & ex annua provincia, quae mihi longa videtur, prope jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam, si absentem mihi unius

³ Ad decedendum] Lex Cornelia, L. Syl-
lae difflatoris, concedebat rectoribus provin-
ciarum, ut per triginta dies post successoris
adventum in provincia morari possent. Ma-
nurius.

⁴ Et est in multis] Absent hoc a meo ve-

tere libro & sane glossata esse potuit an-
tecedentium verborum. Idem.

⁵ Forum Tarfi agere] Forum agere est con-
ventum in provincia juris dicendi gratia ha-
bere. Fora enim fuerunt loca in quibus jus
dicebatur, teste Nonio. Graev.

mensis labor detractus esset. Illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quae sint plenissima, nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, quod, te ubi visurus sim, nescio: eoque ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum expectabam: cum interea ne literas quidem ullas accepi, quae me docerent quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihi in primis probatum, Antonium, praefectum ⁶ evocatorum, misi ad te, cui, si tibi videretur, ⁷ cohortes traderes: ut, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem. In quo, tuo consilio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra & literarum tuarum fecerant; quod ne nunc quidem despero. Sed plane quando, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego ut me tibi amicissimum esse, & aequi & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi, videris nonnihil loci dedisse. Id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et ut habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias, ⁸ ego in provinciam veni pridie Kal. Sex. Iter in Ciliciam facio ⁹ per Cappadociam. ¹⁰ Castra movi ab Iconio pridie Kalendas Septembris. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, confites, quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

⁶ Evocatorum] Evocati erant emeriti maximam partem, qui expletis stipendiis in gratiam Ducum aut Consulum militiam sumebant, & ut auctor est Dio, vices inlar Centurionum gerebant. Erant immunes operum & munium. Iis praerant Praefectus, ut ex hoc loco apparet. Vide Lips. de Milit. Rom. lib. 1. Dial. 8. Graev.

⁷ Cohortes] Quas secum Appius habebat. Nam exercitus universus erat in Lycaonia, unde abesse dixit tres cohortes. Vide epist. 4. lib. XV. Manutius.

⁸ Ego in provinciam veni prid. Kal. Sex.] Laodicam, quae non erat in Appii provin-

cia, sed inter τρεῖς δυνάμεις Asiaticas Ciceroni attribuitur: & ideo Ciceronem Appium salva lege Cornelia poterat convenire. Corvada.

⁹ Per Cappadociam] Nam & alia erat, eaque brevior, in Ciliciam via: quam cur omiserit, exponit epist. 4. lib. 15. Man.

¹⁰ Castra movi ab Iconio] Movere castra dicuntur Imperatores, cum locum mutant, alioque proficiscuntur. Hinc sumpta metaphor. Virgil. En. III. 519.

Dat. clarum & puppi signum: nas castra invenit.

Tentamusque viam. Glandorp.

M. T. C. IMP. S. D. APPIO PULCHRO.

VII. **P**LURIBUS verbis ad te scribam, cum plus otii natus ero. Hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, & se Romam properare dixissent: itaque nullas iis, præterquam ad te & ad Brutum, dedi literas. ¹ Legati Appiani mihi volumen a te, plenum querelæ iniquissimæ, reddiderunt, quod eorum ² ædificationem literis meis impedissem. Eadem autem epistola petebas, ut eos quam primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem: & simul peracute querere, quod eos tributa exigere vetarem, priusquam ego re cognita permissem. Genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primum, cum ad me aditum esset ab iis, qui dicerent a se intolerabilia tributa exigi; quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante, quam ego rem causamque cognossem? Non poteram, credo, ante hiemem: sic enim scribis. Quasi vero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Tam longe? inquis. Quid? cum dabas iis literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem quo minus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrare? Tameñ id quidem fecerunt ridicule. Quas enim literas

ARG. Querelam Appii refellit; contraque ipse queritur: & virtutem extollens contra nobilitatem arrogantiam, se amicissimum fore confirmat. *anno U. C. 703.*

¹ Imp.] Sic est inferendum, non Præcor. Scripsit enim, ut ipse ait, hanc epistolam Laodiceæ: quo se contulit æstivis confectis, id est, Amaniensibus victis, qua victoria imperator appellatus est, & Pindenisæ capto. Fuit autem Laodiceæ a 121. id. Febr. usque ad non. Maii: quod epist. 2. lib. 6. ad Att. ostendit. *Manus.*

² Legati Appiani] Magna semper varietate scriptus est hic locus, cum nonnulli *Appianensi* pro *Appiani* legerent: sed falso, ut puto: nam & *Appiani* ubique habent veteres codices, & hos populos esse provinciam, cui

Cicero præerat, docet Plinius lib. V. cap. 29. his verbis: *Alter conventus a Synnada accipit nomen: conveniunt Lycaonia, Appiani, Cercopeni, Dorylæi, Midei, Julistenæ, & reliqui ignobiles populi XV.* Cum igitur vetustissimorum codicum lectio, ratione, & optimorum auctorum testimonio confirmetur, non video cur temere mutanda sit. *Videtur* Harduinus non *Cercopeni*, sed *Eucarpeni*.

³ *Ædificationem*] Monumenti, vel templi in honorem Appii, quasi Appius quidam servator & Deus provincie fuisse: ut fieri solebat. Lib. V. ad Att. 21. *nulos honores mihi, nisi verborum decerni sibi: status, fama, dignitas prohibeo.* Suet. Tib. 26. *OR. 52. J. F. Gronovius.*

teras afferebant, ut opus ætate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito & multo plures esse, qui de tributis reculent, quam qui exigi velint; & me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis hæcenus. A Pausania, Lentuli liberto, ⁴ accenso meo, audivi cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obviam non prodissem. Scilicet contempsi te, nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda fere vigilia venisset, & ique te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiaisset, incertumque utra via, cum essent duæ: altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam, præfectum fabrum meum, tibi obviam misi. Mandavi utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire possem. Currens Lepta venit, mihi que nuntiauit, te jam castra prætergressum esse. Confestim Iconium veni. Cætera jam tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem? Primum Appio Claudio? Deinde, Imperatori? Deinde, more majorum? Deinde, quod caput est, amico? Præsertim cum in isto genere multo etiam ⁵ ambitiosius facere soleam, quam honos meus & dignitas postulat. Sed hæc hæcenus. Illud idem Pausania dicebat, te dixisse: (⁶ quidni?) ⁷ Appius Lentulo, Lentulus Appio præcessit obviam: Cicero Appio noluit? Quæro, etiamne tu has ineptias, homo (mea sententia) summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, addo ⁸ urbanitate, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant, ullam ⁹ Appiata-

Tom. VII.

L

⁴ *Accenso meo*] Apparitorum multa genera, inter quos accensi quoque erant, dicti, quod sæpius ad necessarias res accirentur, ut ait Varro, *Manus.*

⁶ *Quidni?*] Ciceronis, non Appii verba: ideo parenthesi includenda. *Idem.*

⁷ *Appius Lentulo*] Appius succedens Lentulo decedenti. *Idem.*

⁸ *Urbanitate, quæ est virtus*] Multum huic nomini tribuisse Stoicos ostendit etiam Plutarchus in commentario, quo declaravit, quomodo deceat adolescentes legere poetas: diversam enim & penitus contrariam vim apud illos habere *ἄλκιον*, nomen alteri quod

est *ἀλαδία*, intelligitur ab eo qui locum eum Plutarchi accurate animadvertit: differit autem quemadmodum Stoici nihil commune esse iudicarent virtuti ac vitio: & quemadmodum Urbanus apud illos (ita autem vocabant virtute præditum) omni culpa vacaret, & omnes res recte facere posset. Imperitus autem (id erat apud illos vitiosus) omnibus criminibus obnoxius esset, & in omni semper negotio laboretur. Verba ipsius hæc sunt: *Πᾶσι μὲν τοῖς ἄλλοις ἄρα ἄδοκαστε μίρισκεν ὕλιε ἐρεο ἀδ ἡυποῖ τοῖς περὶ τὴν ἀρετὴν. Ἰσοκρίτης.*

⁹ *Appiatarem*] Productione nominis sic sonitus auribus ingratum: & simul infra nomen, nomini subiecta, deformatur. Appius autem

novum

tem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis, existimas? Cum ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista vestra nomina nunquam sum admiratus: viros esse, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea vero quam ita & cepti & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem; superiorem quidem nunquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec, mehercule, aliter vidi existimare vel Cn. Pompejum, quem omnibus, qui unquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipse antepono. Tu, si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius, (¹⁰ ut, quid sit *ἀγένητα*, quid sit nobilitas, intelligas) Athenodorus, ¹¹ Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amicissimum existimes velim. Profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita vere possis judicare. Tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua ¹² laborarim: libero te ista cura.

¹³ παρ' ἐμοὶ γὰρ ἔστι, ὅτι
Οἱ κέ με τιμῶσσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεὺς.

Si

novum Ciceronis nomen, præ suo Lentulique contempterat. Quam Superbiam irridet Cicero, Claudii familia instam, ut ex omni patet historia, & his maxime Taciti verbis libro 1. *Tiberium Nervæ, matrem amant, spectatum bello, sed veteri æque instrata Claudii familia superbia.* Man.

¹⁰ Ut, quid sit *ἀγένητα*, quid sit nobilitas, intelligas] Ut intelligas, utrum idem sint, an inter se differant *ἀγένητα*, & nobilitas. Quasi dicat: falleris, cum vel te putas, quia sis *ἀγένητα*; hoc est, claro genere natus, ideo nobilem esse, vel me, quia non sum *ἀγένητα*, propterea nobilem esse non posse. Possit enim *ἀγένητα* esse, ubi non sit nobilitas; & nobilitas, ubi non sit *ἀγένητα*. Nobilitas enim a majoribus non accipitur, sed virtute, magnæque in rebus, meritis comparatur. Hæc fuit Athenodori sententia: quam homo novus Cicero libenter probat. Aristoteles autem in Politicis libris nobilitatem in majorum claritate, & in opibus ponit. Manu.

tatem in majorum claritate, & in opibus ponit. Manu.

¹¹ Sandonis filius] Patris nomen adjunxit, ut eum distingueret ab altero Athenodoro, ejus aequali. Nam, ut ait Strabo lib. 4.; Athenodori duo fuerunt: quorum alter, qui Cordilio vocatus est, cum M. Catone vixit, & apud eum obiit: alter vero, Sandonis filius: quem & Cananiam a quodam vico appellat, Cæsaris Augusti præceptor fuit. De hoc ipso Athenodoro Suidas mentionem facit: & idem Sandonem Philophilum nominat, hujus, opinor, Athenodori patrem. Idem.

¹² Laborarim] Cum aliis in rebus, de quibus epist. 9, tum in supplicatione tibi decernenda, de qua epistola ultima. Idem.

¹³ παρ' ἐμοὶ γὰρ ἔστι, ὅτι ὅτι
Οἱ κέ με τιμῶσσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεὺς
dem & alii, qui me colant, maxime autem consiliarius Jupiter. Illud. A. 174.

Si autem natura es ¹⁴ φιλατῆς, illud non perficies quo minus tua causa velim: hoc assequere, ut quam in partem tu accipias, minus laborem. Hæc ad te scripti liberius, fretus conscientia officii mei, benevolentiaque: quam a me ¹⁵ certo judicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

¹⁴ φιλατῆς] Querulus. Idem. quod suspicari Appius videbatur, cum in
¹⁵ Certo judicio susceptam] Eo susceptam malam partem acciperet ea, quæ minime animo, ut perpetuo conservarem. Hoc dico contra ejus existimationem a se fieri Cicero, ne videatur fiste in gratiam rediisse: ro voluerat. Manutius.

M. T. C. PROCONSUL S. D. APPIO PULCHRO.

VIII. **E**TSI, quantum ex tuis literis intelligere potui, videbar debam te hanc epistolam, cum ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone ² hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripisses, faciendum mihi putavi, ut tuis literis brevi responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt: Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum, nisi me vultu & taciturnitate significasse, tibi non esse amicum; idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ³ ex superiore, & ex æquo loco, sermones habitos cum tua summa laude, &

L 2 cum

ARG. Refellit, quæ Appius objecerat, probatque, si quid egerit, quod inique interpretetur Appius; aut imprudenter illum facere, qui malevolorum sermonibus credat; aut astute nimis, qui, quæ sibi in mentem veniant, aliis attribuat. Deinde gratum sibi esse ostendit, quod de urbanis rebus perscripserit, & promiserit de suis: in quibus id maxime rogat, ne prorogari provinciam concedat. Tandem de bellicis provinciis rebus addit, & crebras possit literas. Anno U. C. 702.

¹ Cum ad urbem esses] Esse ad urbem dicebantur, qui cum potestate provinciali aut nuper ex provincia revertissent, aut nondum in provinciam profecti essent. Sic enim scri-

pfit Asconius: eoque modo Cicero, Sallustius, & alii ejusdem ætatis locuti. Solebant autem, qui ob res in provincia gestas triumphum petere, extra urbem exspectare, donec lege lata, triumphantes urbem introire possent. Et de triumpho Appium cogitasse, ex epist. 10. cognoscitur; ne triumpharet, accusatione Dolabellæ factum est, epist. 6. libro octavo. Manu.

² Hominum provincialium] Quibus de meo in te animo falsa narrantibus credidisti. Phryges & Lycaones nominat epistola 10. Idem.

³ Ex superiore, & ex æquo loco] Et pro tribunali, & privatis in locis, sive ut supra, in conviviis. Idem.

cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te vere potuisse deferri. Nam, quod * ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut justius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum minuerem, sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis civitatibus postulantis? Nam mihi ⁵ totum genus legationum tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apamæ cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi. Primum, te hominem non solum sapientem, verum etiam (⁶ ut nunc loquimur) urbanum, non arbitraber generis isto legationum delectari; idque me arbitror ⁷ Synnadsis pro tribunali multis verbis disputavisse: primum, Appium Claudium senatui populoque Romano, non Myndensium testimonio (⁸ in ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum: deinde, me ista vidisse multis accidere, ut eorum causa legationes Romam venirent, sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent; consilium totum videri minime necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si qui suo sumptu functus esset officio; concessurum, si ⁹ legitimo; non permisurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest, nisi quod addis visum esse quibusdam, edictum meum, quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum? Jam non tam mihi videntur injuriam facere

hi,

4 Ad legatos] Questus erat Appius, quod legatos civitatum Romam ire, ut Appium in senatu laudarent, prohibuisset. *Idem.*

5 Totum genus legationum] Hanc unam ob causam legatos Romam ire, ut te laudarent, nesciebam. *Idem.*

6 Ut nunc loquimur] Non quod, Urbanus, novum esset verbum, cum eo Plautus quoque non semel usus esset, sed quod nova significatio. Quod enim peregrini homines ab urbanis morum elegantia & lepore vincebantur; inde ceptum Ciceronis ætate, urbanus homo dici, pro eo, cujus in factis aut dictis nihil odiosum, nihil inconditum, nihil turpe notaretur. Epistola etiam proxi-

ma urbanitatem in Appio laudavit. *Manutius.*

7 Synnadsis] Oppido Phrygiæ. *8 In ea enim civitate]* Ex his verbis, proxime legendum, Synnadsensium, non Myndensium, conjicio; cum dixerit jam, idque me arbitror Synnadsis pro tribunali multis verbis disputavisse. Manut. *Myndensium* legi oportuit, ab oppido Phrygiæ Midæo, quod Græci Μύδαον scribunt. Fuit enim pars ea Phrygiæ sub proconsulis Ciliciæ administratione, a qua longe Myndos Caria. abfuit. *Quæterius.*

9 Legitimo] Quantum lex Cornelia concedebat. Epistola decima. *Manut.*

hi, qui hæc disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui ¹⁰ edictum: nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum: quo in capite sunt quedam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo suspicio nata est, me exquisivisse aliquid in quo te offenderem, ¹¹ translaticium est. Neque enim eram tam desipiens, ut privatæ rei causa legari putarem, qui & tibi non privato, & pro re non privata sua, sed publica, non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, id est, in senatu, ut gratias agerent, mittebantur: ¹² neque cum edixi, ne quis injussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. Nam id est maxime in tuis literis irridendum. Quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurumve transirent, cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioecesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? ¹³ Nisi forte

te

10 Edictum] Ex quo in provincia jus dicerem. *Idem.*

11 Translaticium est] Usitatum, quod ad omnes consuetudine transferretur. Hæc igitur est sententia Ciceronis. Quod edixi, ne legari Romam injussu meo proficiscerentur; ex quo, suspicatus es, me exquisivisse aliquid, in quo te offenderem: novi nihil feci, aut a me exquisitum, ut minuerem dignitatem tuam: translaticium id fuit, usitatum antea. Cum enim nec privatæ rei causa, nec ut homini privato, nec ut in privato loco, sed ut in senatu gratias tibi agerent, mitti legatos intelligerem; cur in eo me de tua privata contumelia cogitasse putas? Quod si tua privata res, non publicam, ageretur; querendi fortasse de me si non veram, si speciosam tamen causam haberes. Nunc, si privatæ rei causa legari creditissimam, plane desipiens fuisset. *Man.*

12 Neque cum edixi] Duo videtur Appius objecisse Ciceroni: primum edixisse, ne quis injussu suo et provincia discederet: secundum, trans Taurum abiisse, quo civitatum

legati eum persequi non possent, ut facultatem eundi Romam peterent. Quo facto videbantur excludi, id est, omni eundi Romam potestate privati. Hoc ultimum consulat Cicero, dum ostendit nihil fuisse opus, ut eum legati extra Taurum persequerentur, siquidem prius montem Taurum quam transiret, istius generis legationes jam audierat. *Quæterius.*

13 Nisi forte postea caperent legare] Cicero sic argumentatur: Nullam haberent causam me sequendi in castra magistratus usam & dioecesium, qui tibi legationem decreverunt, cum ego per illorum fines iter fecerim, in hisque tam diu sem cominoratus, ut postea me omnes commodissime convenire, & de illis legationibus mecum agere, quippe quas jam ante adventum meum constituerant. Ergo non necesse fuit quantum hoc nomine me sequi in castra & trans Taurum, & nec ego quoniam edicto meo exclusi legatione, quod tu scribebas. *Grævius.*

te postea coeperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum; quod certe non ita est. Cum enim Laodicea, cum Apamea; cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem, quibus in oppidis omnibus¹⁴ commoratus sum, omnes jam istius generis legationes erant constitutae. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo, decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent: ne in¹⁵ venditionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem (quam tu non ignoras)¹⁶ capitem, atque ostiorum,¹⁷ inducerentur sumptus minime necessarii. Ego autem cum hoc suscepissem, non solum iustitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates, & perditas maxime¹⁸ per magistratus suos, non potui in illo sumptu non necessario¹⁹ negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut, quae tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus sermonis inducis

in

14. Commoratus] Biduum Laodicea, quadriduum Apamea, triduum Synnadis, totidem Philomeli. Sic enim scripsit ad Catonem epist. 4. lib. 15. Aliter tamen ad Att. epist. 16. & 20. lib. 5. Commoratus autem, quia ius in iis oppidis dixit. Qua iurisdictione nihil aequabiliter, nihil lenius, nihil gravius esse potuisse, scripsit ad Attic. epist. 20. l. 5. Manut.

15. Venditionem tributorum] Est, locationem & redemptionem; cum universa summa tributi prebens sumitur a publicanis ad hanc sumam invitatis. J. F. Gron.

16. Capitem, atque ostiorum] Cum per singula capita atque ostia exiguntur tributa per eos, quibus vendita sunt. Manutius.

17. Inducerentur sumptus] Ne propter sumptus minime necessarios, illae per se satis graves exactiones onerarentur. Ne in eas sumptus inutiliter impurarentur. 11. Agrar.

26. Hic ager amaris, quoquo pretio emptus erit, tamen ingens pecunia tibi inducetur. Verr. 41. Pecuniam grandem, quam admodum in rationem inducetur. Intra, epistola 10. J. F. Gronov.

18. Per magistratus suos] Hoc adiunxit, ne perditas ab Appio civitates videatur dicere. Perditas tamen per Appium maxime, significat in epistolis ad Att. atque hac ipsa

tributa memorat epist. 16. lib. 5. Man.

19. Negligens] Non potui esse facilis sive liberalis in decernendo hoc sumptum, sive permittendo, ut hunc, qui minime necessarius est, sumptum facerent. Negligens hic rara & exquisita significatione accipitur pro prodigus, effusus in sumptus, cui opponitur diligens, hoc est frugalis, parcus. Suer. Galb.

24. His diverso vitiorum genere grassantibus adeo se abutendum permisisse tradidit, ut si illi ipse constaret: modo acerbior parciorque, modo veniosior ac negligenter quam conveniret principi elicto, atque illius atque. Sicut acerbior hic opponitur veniosior, sic parcior opponitur negligenter. Horum vitiorum sibi contrariorum exempla statim subiicit; negligentiae quidem, quod a comitibus donari gratias, vestigalia, & immunitatis passus sit. Ibid. cap. procedenti: Ordinario dispensatori breviorum rationum offerenti parcissimum leguminis pro sollicitate ac diligentia porcessisse. Diligentia hic est frugalitas, parsimonia, propria patrisfamilias virtus, qui in Verr. Diadema bono frugi ac diligens, qui sua servare vult, Plaut. Amphit. III. 3.

Redde loquere, & proinde ut diligenter delectet usorem. Grav.

in amicitiam minime liberale. Ego si in provincia detrudere de tua fama unquam cogitasset, non²⁰ ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundisium, neque ad praefectum fabrum Corcyrae, quem in locum me venire velles, retulisset. Quare potes, doctissimus hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda praclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere, *Disperabant, ego contra differbam: Dicebant, ego negabam*. An mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidem, quod cum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? ²¹ Quod iisdem diebus meus conventus erat Apameae, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? Non dicam plura, ne, in quo te oburgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam ut sentio: Si ista, quae alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est; sin autem alii tecum hac loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est. Mea ratio in tota amicitia nostra constans & gravis reperietur. Quod si quis me astutiorum fingit, quid potest esse²² callidius, quam cum te absentem semper defenderim; cum praesertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque absens a te defendendus essem; nunc committere, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis, in quo per se ali- quid dicitur,²³ quod te putem nolle dici, si aut legatorum tuorum cupiam, aut praefectorum, aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in plures, quam mecum Corcyrae Clodius est locutus: cum in eo genere maxime

20. Ad generum tuum Lentulum] Pompejus filius, & M. Brutus, generi huius Appii laudatur epist. 4. Lentuli autem nulloquam mentio: neque id nomen codices Graeviani habent: etque suspectum Manutio: glossema Ursino: cui Gravius ad subscribendum pronus est. Cellar.

21. Quod iisdem diebus meus conventus erat Apameae] Hoc est, quod iisdem diebus ego ius dicerem Apameae. Idem.

22. Callidus] Cum ironia. Potius enim stultitia, quam calliditas est. Manutius.

23. Quod te putem nolle dici] Legendum

esse, quod te putem non nolle dici, declarat id quod sequitur non longe admodum. Ibi, *Hoc ego sermone, quod & multi sunt, & tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt, inaccessivi nunquam, &c.* Nam hac verba, quod te putem non nolle dici, hanc vim habent, de quo te putem non laborare, si dicatur, quia felicit existimationem tuam non laedit. Quod si liceret libris consentientibus reponere, quod te putem non valde nolle dici, vel sic, quod te putem non nimium nolle dici, &c. multo magis probarem. Lambinus.